

Farkas Zoltán

Még hány szűk esztendő?

Attól függ, mihez képest.

Ha pusztán a gazdasági válságról beszélünk, akkor a magyar hazai össztermék 2016-ra formálisan elérheti a 2006-os szintet. Ebben az esetben a gazdaság legátfogóbb mutatóját tekintve csupán egy röpké évtized porladt el. Más mértékegységgel: egyharmad emberöltő. Azoknak, akik ekkor bukták be lakáshitelüket, veszítették el állásukat, a munkanélküliség miatt járó támogatásukat, a korhatár előtti nyugdíjukat, netán jövedelmük vásárlóereje ekkor zuhant a megélhetésükhöz, létfenntartásukhoz feltétlenül szükséges szint alá, több annál. Egy egész élet.

36

A veszteség évtizedes mértéke persze nem több statisztikai átlagnál, azon a feltételezésen alapul, hogy az idén és 2015-ben is nagyjából két-két százalékkal növekszik a gazdaság. Az Európai Bizottság téli prognózisa ezt teljesíthetőnek véli, alapvetően a belső kereslet élénkülése következtében.¹ Ennek az összetevői azonban felettebb elmentmondásosak: a béremelés, a rezsicsökkentés és a növekedési hitelprogram. Mindegyik körül érzékelhetők bizonytalanságok.

Az első tényező tehát a közszféra béremelése, ami eredetileg az egészségügyi dolgozókra és a pedagógusokra korlátozódott, de a választásokhoz közeledve más területekre is áttérjed. Ami annyiban érthető, hogy a közszférában voltaképpen

2008 óta bérstop van érvényben, amely hol szigorúbb, hol lazább, de összességében a keresetek súlyos értékvesztéséhez vezetett. A köztisztviselők és a közalkalmazottak havi nettó átlagkeresete 2008 és 2013 között csupán 3,5 százalékkal nőtt, ami annyit tesz, hogy vásárlóereje 15 százalékkal mérséklődött. Az átlagot felfelé húzta a kormánytisztviselők és azon szakterületek bérezése, ahol 2013-ban központi béremelés történt, másutt az átlagnál nagyobb a mínusz. Kérdés, hogy az eddig meghirdetett korrekciók nem torkollanak-e átfogó béremelési spirálba, amire választási években mindig van esély. Ebből adódik a következő kérdés is, bírja-e ezt a költségvetés, nem köszönt-e be idővel újabb bérstop, ami visszafogja a belföldi keresletet – és a gazdasági növekedést.

A másik tényező az úgynevezett rezsicsökkentés, amely 2013–2014 fordulójára lenullázta az inflációt, ezzel hozzájárult, hogy a jövedelmek vásárlóereje javuljon. Ez leplezetlen kampányfogás, hiszen a kormány más pénzt költi, ám 2014 februárjában még nem körvonalazódott, végül mire fut ki: a kiszírozott energiaszolgáltatók vagy azok lakossági üzletágának államosításába, beruházásvédelmi perekbe, újabb brüsszeli akadályokba, netán egy új finanszírozási rendszer kialakításába. Az sem látszik, mi lesz az ára.

Részlet a szerző *Hét szűk esztendő – A válságkezeléstől az önkénygazdaságig* című kötetéből, amely a Napvilág kiadónál jelenik meg.

Ki nevet a végén, ki fizet a végén. Ami az Európai Bizottság akadémikuskodását illeti, saját szempontrendszer alapján eddig nem bizonyult túl hatékonynak. Bár az úgynevezett országspecifikus ajánlásokban nyomatékkal szerepelt az energiaárak fokozatos felszabadítása és az ágazatot felügyelő hatóság önállóságának megteremtése, ami azon a logikán alapul, hogy a verseny árcsökkenéshez vezet,² az Orbán-kormány dacol vele. A lakossági energiaárak sajátos, diktált csökkentésére igazán unortodox megoldást agyalt ki: nem tételes hatósági tarifát állapít meg, elismerve a szolgáltatók működési költségeit, az ágazat beruházási-fejlesztési igényét, hanem az árcsökkentés kötelező mértékét írja elő egy korábbi bázishoz képest. Ennek semmi köze a gazdálkodás eredményéhez, hatékonyságához, a tőkeallokációhoz vagy a várt hozadékhöz, nem több a racionalitást megvető gesztusnál a választók kegyeinek kiérdemléséért.

Bár formálisan az Országgyűlés alá tartozik a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, de elnökét a miniszterelnök nevezi ki, aki Dorkota Lajost, a Fidesz egyik régi motorosát szemelte ki erre. Ő 2001-től a párt Fejér megyei elnöke volt, majd a megyei kormányhivatalt vezette. A rezsihivatal honlapja afféle propagandakiadvány, vezető helyen tárja olvasója elé az eddigi és a jövőbeni tarifacsökkentések mértékét, a rezsicsökkentés ingyenesen hívható zöld számát, valamint a „rezsipontokat”, hivatalos nevükön és eredeti funkciójuk szerint a megyei kormányhivatalok fogyasztóvédelmi felügyelőségeit. A rezsicsökkentésnek kormánybiztosa is van, Németh Szilárd, a Fidesz csepeli választókerületi elnöke, a munkástagozat elnökségi tagja.

Igazi komisszár, aki ellenséget lát a szolgáltatókban, tüzei ellenük a fogyasztókat, és akinek még nem volt olyan nyilatkozata, amelyből alapfokú közgazdasági ismeretek meglétére lehetett volna következtetni.

A rezsicsökkentésre az Orbán-kormány úgy tekint, mint a szolgáltatók extraprofitjának elvételére, mivel miniszterelnöki iránymutatásra az egész szektort úgy kell állítani, hogy nonprofit elven működjön. A szolgáltatók pedig úgy érzékelik, hogy a kormány nemcsak a folyó évben keletkező nyereségüket veszi el, hanem a jövőjüket, a múltjukat, eredménytartalékaikat, sőt a tőke egy részét is. Ha utóbbi megérzésük bebizonyosodik, és bizonyítható, akkor az okot adhat beruházásvédelmi perekre. Kötelezettségiszegési eljárást indíthat az Európai Bizottság is, amennyiben a rezsicsökkentésben a tőkék szabad áramlásának, a belső piac működésének akadályozását látja. Ez elhúzódó konfliktusokat sejtet. Mert bár a kormány arra hivatkozik, hogy a lakossági energiaszolgáltatásra több európai országban hatósági árat alkalmaznak, és annak megállapítása nemzeti hatáskörbe tartozik, az nem mehet önkényesen. A tőkék szabad áramlását az unión belül aligha lehet úgy értelmezni, hogy az ellenségnek tekintett szereplők befektetéseit adókkal ki lehet sajátítani.

Elvi szempont: nincs. Elviszem. Pont.

De ez még csak nyitánya az új kornak. Az igazi kérdések ezután következnek: ha a cégek nonprofit elven működnek, akár állami, akár magántulajdonban, ki fedezi a fejlesztések, beruházások költségeit? Ki pótolja az elhasznált állóeszközöket? Miből? Netán egy későbbi ár majd mégis magában foglalja a mű-

ködés és a fejlesztés költségeit? Ez mekkora áremelést jelent? Vagy az árakat, esetleg a cégek működését a költségvetés fogja támogatni? Mikortól, miből, mennyért? Mit szól a szubvencióhoz az Európai Unió, nem lát-e benne versenytorzító gyakorlatot, nem indít-e, tiltott támogatást vélelmezve, kötelezettség-szegési eljárást?

A közeli jövő gazdasági növekedését tekintve ez sem mellékes.

A bérek vásárlóerejét rezsicsökkentéssel csak egyszer lehet javítani. Na jó, kétszer. Vagy háromszor. De már ezen is túl vagyunk.

A rezsicsökkentés révén megspórolt háztartási jövedelmek kezdetben némi keresleti többletet jelenthetnek, ezzel élénkíthetik a gazdaságot. Második ütemben azonban már megterhelik a költségvetést. Erre van esély; a települési önkormányzatok itt-ott máris rákényszerülnek, hogy saját távfűtési és hulladékgazdálkodási cégeiket támogassák, mert a tarifacsökkentés miatt veszteségesek. Ha ez általánossá válik, és be kell vonni a központi költségvetést is, akkor utólag fizetünk, egyebek mellett a rezsicsökkentés piactorzító hatásaiért is. Ez pedig a növekedés fékezésében üthet vissza.

A rezsicsökkentés is eladósodás. Legfeljebb nem látszik annak.

A gazdaság élénkülésének harmadik tényezője a Magyar Nemzeti Bank növekedési hitelprogramja. Pénzteremtés, amelynek egyik ágán a jegybank nulla kamatozású kölcsönt nyújt, amit a kereskedelmi bankok 2,5 százalékon hiteleznek tovább, függetlenül attól, hogy az adós személye mekkora kockázatot jelent. Mérlegeknek nincs helye – pontosabban kamatfelára. A másik ágon viszont a Magyar Nemzeti Bankban elhelyezett betétek és a kéthetes futamidejű jegybanki kötvények az alapkamaton

ketyegnek. Minél nagyobb az alapkamat, minél inkább nő a jegybankban elhelyezett betétek és a kéthetes kötvények állománya, annál nagyobb veszteség keletkezik az akción.

Két ága van ennek a konstrukciónak a központi költségvetés szempontjából is. Ha az olcsó kölcsönből új beruházások lesznek, és nő a foglalkoztatás, akkor az adóbevételek is emelkednek. Am ha a konstrukció miatt a Magyar Nemzeti Banknak vesztesége lesz, azt a költségvetésnek meg kell térítenie.

Sok múlik a kettős szaldón: a jegybankén és a költségvetésén.

A Magyar Nemzeti Bank Monetáris Tanácsa a szakmai figyelmeztetések ellenére folytatja a kamatcsökkentést (legalábbis februárban még ezt tette), aminek egyre nő a kockázata. Például a forintban kibocsátott állampapírok veszítenek vonzerejükből, vagy maga a forint gyengül elviselhetetlen mértékben. Ha a monetáris tanács később emiatt kamatot emel, például a forint árfolyamának védelmében, akkor a jegybank vesztesége az ingyenes hitel és a nála elhelyezett pénzek növekvő kamatkülönbsége miatt megugrik. Ha viszont a jegybank nem védi meg a forint árfolyamát, jaj valamennyi devizaadósnak, az államot is beleértve. Szélsőséges esetben az akció teljes növekedési hasznát elvihetik a forint gyengülése miatt megugró államadósság és a vele járó megszorítások.

A növekedési hitelprogram képében ez is benne van.

Vannak egyéb kockázatai is. Féltő, hogy az olcsó hitelekből vagy azok egy részéből csak a korábbi magasabb kamatozású kölcsönöket fogják kiváltani az ügyfelek. Ez pedig nem hoz növekedési többletet, legfeljebb annyiban, hogy a kölcsön lecserélésén az adós spórol vala-

mennyit, és azt elkölti. Ráadásul az új, olcsó kölcsön kiszorítja a drágábbat, minél szélesebb körben lehet igénybe venni, annál inkább. Zavarja, torzítja a piacot, megváltoztatja a bankok jövedelmezőségét. A tavalyi év végéig a program arra volt képes, hogy a kezdeti pezsgés után összességében mérsékelte a vállalati szféra hitelezésének zsugorodását.³

Nem sok, ha nem is semmi.

A növekedési hitelprogram tehát segíthet, de kockázatos eszköz. Ötszázmilliárddal indult, 750 milliárd lett belőle, amit újabb kétezermilliárddal fejtelt meg a jegybank. A teljes hitelprogram Matolcsy György szerint 1,8–2,4 százalékpont közötti növekedési többletet eredményezhet, az elnök úgy véli, a hatás nemcsak 2014-ig tart, hanem 2015–2016-ra is átnyúlik, középtávon visszafordíthatatlanná teszi a növekedési fordulatot.

Vagy nem.

Élj a mának, ne a mamának⁴

A fő ellenség az államadósság.

Ennek a súlya szintén megbéníthatja a gazdaságot, blokkolhatja a növekedést.

De ha ez így van, akkor miért duzzasztja az államadósságot a kormány? Eltűri, sőt a Magyar Nemzeti Bankkal karöltve szinte segíti a forint gyengülését. Kekeckedik a nemzetközi pénzpiac szereplőivel, durván visszaszól nekik. Átveszi az önkormányzatok, a kórházak, egyes egyházak tartozásait. Feléli a tartalékokat.

Pedig Orbán Viktornak, ellenzékben, még fontos volt a nemzeti valuta védelme. „A forint gyengítése ellenkezik az emberek akaratával, és a kormány ezzel azt üzeni nekik, hogy ugyanannyi munkával ezentúl kevesebb pénzt fognak ke-

resni. A gyenge forint gyenge országot eredményez, gyenge országot pedig csak gyenge emberek akarnak.”⁵

Most több munkával is kevesebbet keresnek.

A kormányváltás évében még viszonylag stabil volt a forint, ám enyhe gyengülése is 337 milliárd forinttal növelte a központi költségvetés devizában fennálló adósságát az esztendő végéig.⁶ Az első igazán szabadságharcos évben, 2011-ben, az árfolyamhatás 1164 milliárddal pumpálta föl azt. Ekkor egymást érték a leminősítések, az őszi hónapokra kiéleződött a konfliktus az Európai Unióval, a magyar kormány meg sem állt a Nemzetközi Valutaalapig, mint utóbb kiderült, álságos szándékkal, időnyerési céllal. A pénzügyi katasztrófától ez a látszatfelajánlkozás, valamint a magán-nyugdíjpénztári vagyon elvétele mentette meg. Ez azonban nem zavarta az Országgyűlést, amely a kritikus napokban elfogadta az alaptörvényt és a gazdasági stabilitásról szóló sarkalatos törvényt, amelyek előírták az államadósság GDP-hez viszonyított arányának csökkentését. Ettől fogva ügyelni kellett, hogy az év utolsó napján hogyan alakul a forint árfolyama, nehogy a túlzott gyengélkedés miatt törvénysértő módon megugorjon az államadósság.

A tervet kell teljesíteni, nem a folyamatra ügyelni.

Sikerült. Így történt meg, hogy 2012-ben, a recesszióval dacolva, a központi költségvetés devizaadósságát a forint erősödése 662 milliárddal csökkentette. A különös fejlemény értékeléséhez hozzátartozik, hogy 2011 utolsó napján egy euróért 311 forintot kellett adni, egy évvel később pedig csupán 291 forintot – jöllehet az éves átlagos árfolyam 2011-ben 279 forint volt,

2012-ben már 289. Vagyis a forint gyengülő trendet mutatott (és mutat azóta is), ám a 2012-es esztendő végén váratlanul összekapta magát. Hasonlóan kalandosan zárult 2013 is: decemberben az euró átlagos árfolyama meghaladta a 300 forintot, csupán az adósság mérése napján esett rejtélyes módon 296,9 forintra. Éppen arra az értékre, amelyen a költségvetést összeállították. Egy hónappal később, 2014. január végén már 311 forint volt az euró árfolyama, emiatt a központi költségvetés adóssága addigra 431 milliárddal nőtt. Ha harmincegy nappal korábban is ez a helyzet, az államadósság bizonyára meghaladta volna a hazai össztermék 80 százalékát.

Kínos lett volna.

Így is kínos, csak nem látszik.

Bár az árfolyamváltozás messze nem az egyetlen tényező, amely az államadósságot mozgatja, a folyamatokból, némi leegyszerűsítéssel, azt lehet leszűrni, hogy a kormányváltástól tavaly decemberig 13,5 százalékot, idén januárig csaknem 17 százalékot gyengült forint nagyjából 1100–1500 milliárddal emelte meg az államadósságot. A leegyszerűsítés pedig megbocsátható, amennyiben az Országgyűlés egyik albizottsága is előállt hasonló érveléssel – csak éppen a 2002 és 2010 közötti időszakra vonatkoztatva. „A 2002-es évet kivéve minden évben jelentősen nőtt a devizaadósság forintértéke (...) A magasabb devizaarányt növelte az ország (egyébként is kirívóan magas) árfolyamkitettséget, csökkentve a gazdaságpolitika mozgásterét. A 2002-től 2010-ig tartó időszakban a Nemzetgazdasági Minisztérium számításai szerint az árfolyam-ingadozás összességében körülbelül 500–550 milliárd forinttal növelte az államadósságot, ami a teljes

adósságnövekmény 4-5 százalékával egyenértékű.”⁷ Az elmúlt négy évben, 2009 és 2013 decembere között az államadósság nagyjából 2600 milliárddal nőtt. Ennek durván a fele az árfolyam-ingadozás rovására írható.

Ennyivel csökkent a gazdaságpolitika mozgástere.

A magán-nyugdíjpénztári vagyon konfiskálása nélkül az államadósság megközelítené a hazai össztermék 90 százalékát. A gazdaságpolitika mozgástere a magán-nyugdíjpénztári vagyon háromezer milliárdjával bővült.

Az eladósodott állam különös műgonddal teszi rá a kezét a szabad pénzeszközökre.

Vonzereje ellenállhatatlan. Magához vette az Országos Betétbiztosítási Alap forrásait, monopolizálta az újszülöttek jövőben felhasználható vagyónak gyűjtését, és extra hozammal kecsegteti belöldi hitelezőit. Pénzért árusítja a letelepedési lehetőséget az unió kívüli állampolgároknak. Vegyük csak sorra.

A banki bukás esetén a betétek tőkéje és kamata után legfeljebb százezer eurónak megfelelő forintösszegig kártalanítást fizető alapnak csaknem 90 milliárd forintos vagyona volt, ami a hitelintézetek kötelező befizetéseiből és a vagyongazdálkodás eredményeiből jött össze, alapvetően magyar államkötvényekből állt. A vagyon kezelésére bankok pályáztak, versengtek érte, a nemes feladatot azonban 2012 januárjától az Államadósságkezelő Központ vette át. Az újszülöttek részére korábban a pénzügyintézeteknél nyitható Start-számlák vezetését pedig 2012 októberétől a Magyar Államkincstár monopolizálta, s aki régi számlavezetőjével netán elégedetlen, az is már csak oda viheti át a gyermeke számára

befektetett megtakarítást. Az Államkincstár a Start-számlákon a felnőttkorba lépés megkönnyítése végett befizetett összegre a bankbetéteket jócskán meghaladó kamatot fizet. Igaz, a pénzhez a számla tulajdonosa csak 19. életévében juthat hozzá.

Addig hitelezi a magyar államot.

Nem is kér érte sokat. A 2014 elején kínált babakötvény három százalékpontos kamatprémiumot fizet az éves infláció felett, ami a laikusnak kétségkívül tetszetős ajánlat, ám az állam szempontjából még mindig kissé olcsóbb forrás, mint a 2011-ben és 2013-ban kibocsátott tíz-, illetve harmincéves lejáratú dollárkötvény. És mennyivel könnyebben hozzájut!

Saját ügyeit nem bízza a piaci versenyre az állam, amely más módon is előnyt garantál magának: a lakosság forint- és euró megtakarításaira szintén a banki betéteket meghaladó kamatot ígér, ráadásul az állampapírba fektetett pénz után nem kell egészségügyi hozzájárulást fizetni. Magyarán, igyekszik az állampapírokat annyira vonzóvá tenni, hogy elszípkázzák a megtakarításokat a bankok elől. Kiárúsítja a magyar állam a letelepedési jogot is. Ennek lényege, hogy ha az EU-n kívüli külföldi vállalkozó legalább öt évre 250 ezer eurós kölcsönt nyújt neki, könnyebben hozzájut a tartózkodási engedélyhez. Ettől a remek befektetőcsalogató ötlettől a Fidesz frakcióvezetője, Rogán Antal két-három év alatt egymilliárd euró bevételt remél. Nagyjából annyit, hogy egy eurókötvény-kibocsátást meg lehessen spórolni vele.

Sok kicsi sokra megy.

Csak hogy a letelepedési kötvény idővel fennakadhat az uniós szűron. Az Európai Parlament 2014. január közepén határozatot fogad-

dott el arról, hogy aggályosnak tartja az olyan programokat, amelyek keretében egyes uniós országok pénzért kínálnak állampolgárságot. A gyakorlatot Viviane Reding uniós igazságügyi biztos is elítélte. A célkeresztben Málta áll, amely 650 ezer euróért árulja az állampolgárságot, ehhez képest a magyar letelepedési kötvény – amellyel nem jár állampolgárság, legfeljebb könnyített út vezet hozzá – arányosnak tekinthető.

Legfeljebb kicsit gagyi.

Koncentrált ösztönzés

Beszállt a gazdaság élénkítésébe a költségvetés is.

Már amennyire tehetette. A 2012-es recesszió során a kormány tágitott saját mozgásterén. Az abban az évben aktualizált konvergenciaprogramban 2014-re 1,9 százalékos, 2015-re 1,5 százalékos államháztartási hiányt vállalt, utóbbi a magyar gazdaságpolitika úgynevezett középtávú költségvetési célja. Ez olyan mérték, amely mellett a költségvetési politika fenntartható: kisisklás vagy dekonjunktúra esetén sem ugrik három százalék fölé a hiány, az államadósság viszont, mondhatni, automatikusan csökken. Azok az országok, amelyek nem érték el a középtávú fiskális célt, kötelesek az államháztartás szaldóját minden évben GDP-arányosan 0,5 százalékkal javítani.

Orbán Viktor letért a középtávú célhoz vezető pályáról. Valahogy úgy, ahogy már 2011-ben kifejtette a Dow Jones hírügynökségnek: „nem szeretném három százalék alá vinni a deficitet”.⁸

Önmagában a költségvetési lazítás nem volt indokolatlan. Ha az állam a bevételeinél többet költ, pótlólagos keresletet teremt, ami módjával gyakorolva, recessziós

időkben kifejezetten üdvözítő lehet. Másrészt viszont, ha a magyar kormány komolyan gondolja az államadósság csökkentését, célszerű volna ismét elindulni a középtávú fiskális cél felé. Ha nem teszi, éppen adósságcsökkenő céljait téveszti szem elől.

De hiszen eddig is ez történt.

Nagyobb gond az enyhe fiskális lazításnál, hogy az államháztartás terjedelme, minden fogadkozás ellenére, nem zsugorodik. Az állam továbbra is ránehezedik a gazdaságra, a kormány nemhogy tágítaná a teret a vállalkozói szféra előtt, még szűkíti is. Ha olykor netán hogy valamennyi pluszforrást a gazdaság szereplőinél, például az egykulcsos személyi jövedelemadóval, a kisebb vállalkozásoknak járó kedvezményekkel vagy a rezsicsökkentéssel, rögvést beszedi másutt. A pénzbehajtást szolgáló eszközök listája az alacsony jövedelműek adójóváírásának megszüntetésétől az általános forgalmi és a jövedéki adó emelésén át a különadókig és számos hungarikumig terjed. Utóbbiak listája felettébb terjedelmes: adózni kell például az egészségtelen ételek vásárlása, a telefonálás és sms-ezés, a megkeresett pénz felvétele és forgatása után is.

Az állam mohó. Nem ismer önfelegyelmet.

Könnyedén túllép önmagára szabott keretein. A 2013-as költségvetés előzetes adatai szerint a bevételek az eredetileg tervezett 15 314 milliárd forint helyett 16 442 milliárd forintban, a kiadások 16 156 milliárd helyett 17 371 milliárdban teljesültek. Nagyjából a hazai össztermék négy százalékának megfelelő összeggel több volt az elvonás, ennyivel nagyobb a költségek. Mindebbe persze sok évközi változás is belejátszott, a bevételi oldalon új adók és adóemelések, a mo-

bilszolgáltatók által fizetett, terven felüli bevételt jelentő frekvenciahasználati díj és egyebek, a kiadások között pedig az államosított egészségügyi, szociális intézmények kiadásai, valamint a szintén államosított pedagógusok illetménye. Mindez nem azt bizonyítja, hogy a kormány akár hónapokkal előre eltervezte és kiszámolta volna, mire készül. Ez amúgy sem jellemző, nincs is rá szüksége, hiszen a költségvetési törvény tetszés szerinti módosításának nincs akadálya. A kormányzati szektor pénzforgalmi mérlege – amely a központi költségvetés, az elkülönített és a társadalombiztosítási alapok tényleges kiadásait-bevételeit összegzi – azt mutatja, hogy az állam a megtermelt jövedelemnek jóval több, mint a felét elvonja és újraosztja.

Vajon központosításból lesz-e növekedés? Érdekes kísérlet.

Volt idő, amikor Magyarország még a rendszerváltó államok élvonalába tartozott, lehetne tanulni belőle. Az 1995-től 2001-ig terjedő időszakban a gazdaságpolitikát a fokozatos liberalizáció jellemezte, tudatos decentralizáció és dereguláció, a visszavonuló állam egyre több teret engedett az üzleti szférának, a növekedést a működőtőkeimport és a privatizáció alapozta meg – az utóbbiból származó bevételekből látványosan gyorsan le lehetett építeni az államadósságot –, és mindezt precízen kimunkált, középtávra meghirdetett és meg is valósított fiskális és monetáris politika támasztotta alá, ami az egész folyamatot hitelesítette. Orbán Viktor kormánya ennek az ellenkezőjét erőlteti: nem decentralizál, hanem központosít, nem deregulál, hanem mindent aprólékosan újraszabályoz, nem privatizál, hanem államosít, nem vonzza, hanem üldözi a külföldi tőkét (legalábbis bizo-

nyos szektorokban), nem az üzleti szféra, hanem az állam lehetőségeit bővíti, és egy évre előre sem közül hiteles kitekintést.

Átláthatatlan és áthatolhatatlan.

A központosítás, a koncentrációval járó spórolás révén ideig-óráig fel lehet szabadítani valamennyi forrást, amit a növekedés ösztönzésére lehet fordítani. Az állami szférában el lehet halasztani az elhasználódott eszközök pótlását, vissza lehet szorítani a működési és a foglalkoztatási költségeket, ebben és ezer más trükkben a magyar kormányoknak nagy gyakorlatuk van. A polgároknak pedig nagy tapasztalatuk, hogy ez a központosító politika mivel jár: állagromlással, gyatra minőséggel, elértéktelenedő fizetéssel, várakoztatással.

A jövő felélésében a magyar állam verhetetlen.

Ellenben nem hagyja magára a gazdaság szereplőit.

Gyámolítja, kedvezmények szerzteágazó rendszerével pátyolgatja őket. Mivel híján vannak az Orkény István-i tanácsnak, és nem feltétlenül néznek bizakodással a jövőbe, a kormány és a jegybank tucatnyi eszközzel igyekszik őket aktivitásra sarkallni. A növekedési hitelprogram is ezt szolgálja. Célja, hogy ellensúlyozza a bankok passzivitását, zombivá válását; azt, hogy veszteségeik ellenére nem vonulnak ki az országból, viszont nem is hiteleznek.⁹ Helyettük akar a kormány az állami bankok révén is – az Eximbank és a Magyar Fejlesztési Bank közreműködésével – minél több pénzt fecskendezni a gazdaságba. A külföldi tulajdonú zombik rovására óhajt a kormány minél nagyobb szeletet kihalászni a bankrendszerből saját magának, saját klientúrájának. Ez a takarékszövetkezetek erőszakos államosításával, majd privatizálásával sikerül

ugyan – feltéve, hogy az Alkotmánybíróság az ezt egyengető törvényi passzusokat eltűri –, az osztrák Raiffeisen esetében viszont nem ment. A piacon amúgy további három olyan pénzügyi intézményről regélnék, amelynek külföldi tulajdonosai fontolgatják, hogy elhagyják az országot, de nem szívesen passzolnák le bankjaikat a magyar államnak.

Tartós zombilétre rendezkedtek be.

A növekedési hitelprogram és az uniós támogatások gyorsított lehívása a tavalyi év második felétől felpörgette a beruházásokat, 2013-ban összességében 7,2 százalékkal nőttek. Ideje volt: Katona Tamásnak, a Gyurcsány-kormány pénzügyi államtitkárának a számításai szerint 2011-ben és 2012-ben a beruházások az állóeszközök éves értékcsökkenését sem pótolták.¹⁰ Miközben a magyar kormányfő által favorizált autoriter rendszerek gazdaságpolitikáját a növekedési hajszára, az erőltetett beruházási tevékenység jellemzi, annak honi önkénygazdasági változata ezt a szempontot elhanyagolta.¹¹

Talán senkivel nem beszélt olyan alázattal Orbán Viktor, mint Ven Csia-pao kínai miniszterelnökkel 2011 júniusában. „Nem ismerem, tisztelt miniszterelnök úr, egyetlen olyan országot sem a történelemből, amely képes lett volna arra, amit önök elértek az elmúlt két, két és fél évtized alatt. Nem ismerünk egyetlen más olyan országot sem – a világtörténelemben, amely képes lett volna annak az erkölcsi parancsnak eleget tenni, hogy a gazdaság arra való, hogy minél nagyobb számban emeljünk ki szegényeket a nélkülözésből, és nyissuk meg számukra a jó élet lehetőségét. Kína két, két és fél évtized alatt kínai emberek millióinak nyitotta meg a lehetőséget arra, hogy a sze-

génységből fölemelkedjenek. Ez olyan teljesítmény, olyan erkölcsi, emberi teljesítmény, amely előtt a magyar emberek megemelik a kalapjukat.”¹²

Kínai partnerének hízelegve, azon elmélkedett a magyar kormányfő, hogy az új világrend bajnoka vitathatatlanul Kína, amely tartja magát a Nyugaton már elfeledett elvhez, nem fogyaszt többet, mint amit megtermelt. „Tudta ezt jól a Nyugat, tudta ezt jól a nyugati civilizáció bölcsője, Európa is. Elég, ha csak arra emlékeztetek, hogy a miatyánk eredeti szövegében a »bűn« és az »adósság« szavak még azonosak. Ez a tudat és ez a belátás tette naggyá és sikeressé Nyugatot. Ennek a józan gondolkodásnak az elhagyása, új tanok és utópiák megszületése és pusztítása okozta, hogy az utóbbi évtizedben válságról válságra bukdácsolunk.”

A hitelezés válságot szült.

44 A hitelezés nélküli növekedés viszont egyelőre nem jött be. A bűntelen még kevésbé. Most következnek a második szakasz: növekedés, államilag támogatott kölcsönökből.

És nyilván sok-sok miatyánk.

Visszatérve a kínai csodára, az új világrend köznapi bajnokai nagy árat fizettek érte, és nem is feltétlenül önként. A megtakarítások az elmúlt években a GDP 50–54 százalékára rúgtak, a beruházási ráta a 35–40 százalékos tartományban ingadozott. Ez fűti Kína gazdaságát, és ilyen arányok mellett még a beruházások alacsony hatékonysága sem perdöntő. A beruházások primátusa más tekintélyelvű rendszerekre is jellemző: Fehéroroszországban a GDP 35–40 százalékát, Kazahsztánban – most már csupán – 22–25 százalékát fordítják erre, és Oroszországban is igyekeznek a rátát 25 százalék fölött tartani. Mi-

után a beruházások néhány évvel ezelőtt lefékeződtek, az orosz gazdaság növekedése 2013-ban 1,5 százalék közelébe lassult.

Orbán Viktor nem jó tanítvány. Magyarországon a beruházások GDP-hez viszonyított aránya a válság előtti 20–21 százalékról a példátlanul alacsony 16 százalék alá zuhant. Folyó áron számolva a tavalyi esztendő látványos, 7,2 százalékos növekedése után sem haladta meg ezt a mértéket. A KSH szerint 2013-ban a beruházások értéke folyó áron számolva 4523 milliárd forint volt, jóval kevesebb, mint 2008-ban (4942 milliárd), a volumenindex 15 százalékkal elmarad tőle. A kormány a jövő megalapozása helyett inkább a fogyasztás szintjének megőrzésére törekedett – a 2012-es recesszió miatt ez sem sikerült –, az ellenségesnek tekintett ágazatok profitját pedig elvonta, meggátolva fejlődésüket.

Ebből a beruházási rátából nem jöhet össze gyors növekedés.

Mesterségesen pumpálta fel a kormány a foglalkoztatást is. Adókedvezményekkel, közmunkával. Egyik sem haszontalan, viszont költséges. A közszférában foglalkoztatottak létszámát a közmunkások gyarapodó serege duzzasztja, rájuk az idén horribilis összeget, 184 milliárd forintot szán a költségvetés. A versenyszférában az állások megőrzésének fő eszköze a munkáltatói terhek csökkentése, a legkisebb vállalkozások könnyített adózása volt. A munkavédelmi akciótervet 2012 nyarán, recessziós rémületben, 300 milliárd forintra kalibrálta a kormány, de biztos, hogy végül ennél olcsóbban kijött; a könnyített adózást például a tervezettnél sokkal kevesebben választották. Egy 2014. januári összegzés szerint 745 ezer veszélyeztetett

korban lévő munkavállaló állásának megőrzését támogatta a kormány összesen 105 milliárd forinttal, a legtöbb, 328 ezer szubvencionált dolgozó az 55 évnél idősebb korosztályból került ki.

Talán ezzel kellett volna kezdeni 2010-ben, nem az egykulcsos személyi jövedelemadóval.

Amúgy a helyzet hovatovább komikumba hajlik: a kormány egymillió új munkahelyet ígért. Ez az állami támogatással megvédett 745 ezer állással és a kényszerköz munkások 150–200 ezres táborával formálisan csaknem összejött. Csak hogy az eredeti ígéret nem erre vonatkozott, hanem tíz év alatt egymillió új, adózó munkahelyre. Kévéssel később: három év alatt háromszázezerre. A választásokhoz közeledve az utóbbi cél teljesítését építgeti fel a kormányzati propagandagépezet.

Így lett a foglalkoztatás és a munkanélküliség a kormány és kritikusi között folyó számháború fő terepe.¹³

A helyzet valóságos megítéléséhez legalább három adatot kellene pontosan tudni: a közmunkások számát, a külföldi munkavállalókat és azokat, akik azért estek ki a munkanélküli-regiszterből, mert kilenc hónap helyett háromig kapnak segílyt, és nem is törlik magukat, hogy helyzetükön javítsanak.

Ami a közmunkát illeti, a 2014-re szóló központi költségvetés annak kiterjesztésével, 250–300 ezer fő bevonásával kalkulált, és a téli hónapokban beindított extra programra 30 milliárdos külön keretet hozott össze, hogy az állástalanok novembertől áprilisig elfoglaltsághoz vagy tanulási lehetőséghez juszanak. Nem eredménytelenül. Tavaly decemberben 203 ezer közmunkásról tudott a KSH, 115 ezer-

rel többről, mint egy évvel korábban. Enélkül a foglalkoztatásban nem történt volna érdemleges javulás.

Nehezebb ügy a külföldön dolgozók összegzése. Közülük csak azok szerepelnek a KSH által publikált munkaerő-felmérésben, akik napi rendszerességgel ingáznak, vagy pedig időszakosan dolgoznak külföldön, és jövedelmükkel az adatot szolgáltató háztartás megélhetéséhez hozzájárulnak: 2008 második felében 39 ezer, 2010 hasonló időszakában 52 ezer, a tavalyi harmadik negyedévben 99 ezer ilyen személyt rögzített a statisztika. A Magyarországról kivándorolt, külföldön élő magyar állampolgárok számáról nincsenek pontos adatok. A KSH több forrásból származó becslése alapján 210 és 450 ezer fő között lehet azon magyar állampolgárok száma, akik jelenleg tartósbabban külföldön élnek, dolgoznak, és az elmúlt évtizedben Magyarországról vándoroltak ki. Nálunk 140 ezer külföldi állampolgár él.¹⁴ Ha a KSH becsléséből kiindulva azt feltételezzük, hogy 290 ezer gazdaságilag aktív személy nem hagyta volna el az országot, viszont nem is találna magának állást, a munkanélküliségi ráta 15 százalék fölött alakulna.¹⁵ Ez persze fikció, mert az orvosok, egészségügyi szakdolgozók például feltehetőleg napok alatt el tudnának helyezkedni.

Feszültségoldó elvándorlás.

A válság előtti utolsó évben, 2008-ban 329 ezer embernek nem volt munkája, a munkanélküliségi ráta 7,9 százalék volt. Az abszolút mélypontot 2013. január–márciusban mérte a KSH, 509 ezer állástalannal, ami csaknem 12 százalékos rátának felelt meg. A munkanélküliség szezonálisitása – nyáron mindig több a munkalehetőség – önmagá-

ban is elég erős indok volt arra, hogy a választások előtti téli hónapokban a kormány felturbózza a közmunkaprogramot. Így aztán egy év sem telt el, és látványos javulás következett be, anélkül hogy ennek érzékelhető köznapi jelei lennének. Ha a téli hónapokban a plusz százezer főt nem hajtják közmunkára, vagy nem ültetik iskola-padba – jobbra melegedni –, akkor a munkanélküliek száma továbbra is megközelítené a félmilliót. Így viszont 393 ezres munkanélküliséget rögzített a statisztika. Ügyes. Vagyis az adatokból kirajzolódó kép kissé ellentmondásos. Tovább bonyolítja, ha az Eurostat által 2011 óta mért adatot, a potenciális munkaerő-tartalékot képezők táborát vizsgáljuk. Ide a munkanélkülieken kívül például az alulfoglalkoztatottak, a dolgozni akarók, de állást nem keresők tartoznak. A tartaléksereget 2012-ben átlagosan 787 ezer, a tavalyi év első kilenc hónapjában 744 ezer fő alkotta. Táboruk alig csökkent.

Legalább a bőséges szabad munkaerő nem akadály a gazdasági növekedésnek.

Ha csak a minősége nem.

Egyébként a munkaerő-piaci számháború teljességgel oktalan, mert félrevisz. Eltereli a figyelmet a lényegről. Az uniós ajánlások szerint kár a közmunkaprogramot ennyire erőltetni, célszerűbb volna az elhanyagolt aktív munkaerő-piaci eszközökkel operálni. Képzéssel, átképzéssel. Ehhez a foglalkoztatási szolgálatot meg kellene erősíteni. No és azt sem hagyta szó nélkül az Európai Bizottság, hogy az elbocsátottaknak járó segély időtartamát három hónapra vitte le a kormány, miközben a munkanélküliség átlagos időtartama több mint 19 hónap.

Ha a kép zavar, az még nem kép-zavar.

Bemérési bonyodalmak

A köztelevízió hetek óta hozsanná-zik.

Minden napra jut egy megünnepelendő történelmi rekord.

Mindeközben csendes vita folyik arról, mekkora növekedésre lehet képes a magyar gazdaság.

Az eladósodást, az ezzel járó fenyegetettséget, a lejáró kölcsönök megújítását, a pénzügyi szektor állapotát, a külső-belső keresletet, a beruházásokat, a munkaerőpiacot és megannyi mérhető tényezőt figyelembe véve, az Európai Bizottság szakértői úgy vélekednek, hogy a potenciális növekedés 0 és 1 százalék közé tehető, ezzel Magyarország elmarad regionális riválisai mögött. Szerintük a közeli jövőben várható ennél gyorsabb tempójú ciklikus természetű korrekció, amely alapvetően a közvetett kormányzati ösztönzésnek tulajdonítható.¹⁶ A Nemzetgazdasági Minisztérium ennél 0,5 százalékponttal nagyobb potenciális növekedést lát. Ilyesmit persze miniszteriális személy a magyar publikum előtt ki nem mondana, ez csupán a tárgyalásokról szóló bizottsági összefoglalóból derül ki.

A képlet a következő. Erős gazdasági ösztönzéssel sikerülhet a tempót a potenciális növekedési ütem fölé emelni, amint az a választási évben várhatóan bekövetkezik, de később visszaáll a trend. Erre a következtetésre jutott a Költségvetési Felelősségi Intézet is: a GDP növekedési üteme a laza monetáris és költségvetési politika hatására átmenetileg két százalékra gyorsul abban az esetben, ha a jegybank képes kihelyezni a növekedési hitelprogram kétezermilliárd forintos keretösszegét. Mivel azonban a növekedést elsősorban állami beavatkozások generálják,

ezért, újabb intézkedések hiányában, a kibocsátás bővülési üteme már 2015-ben visszaesik egy százalékos alá, a 0,5–1 százalékos közötti potenciális növekedési ütem környékére¹⁷ – kalkulál Romhányi Balázs, a nonprofit elemző központ vezetője, az egykori Költségvetési Tanács titkárságának vezetője.

Ez hosszú évekig tartó vergődés rémképét vetíti előre.

A potenciális növekedés mértéke mindazonáltal nem végzettszerű. „Az üzleti környezet és a vele összefüggő politikai bizonytalanságok hátrányosan érintették Magyarország versenyképességét, a magánszektor beruházásait és az ország működőtöke-vonzó képességét” – állapítja meg, tapintatos megfogalmazásban, a februári uniós dokumentum, utalva arra, célszerű volna ennek az ellenkezőjére törekedni.

Nem először.

Ugyanakkor az erőteljes központosításban is rejlik némi növekedési plusz. Ha az állam a gazdaságban lévő tartalékokat az eddig látott módon elrabolja, és azokat koncentráltan költi el, annak ideig-óráig lehet pótlólagos növekedési hatása. Az állami akarat megvalósításának hatékonyságán sokat javít, hogy a fékeket és az ellensúlyokat kiiktatták. Sem a rapid kormányzati döntéseket, sem a közterhek vagy a költségvetés ötletszerű megváltoztatását, sem a kisajátításokat nem kell a korábbi akadályokon megfuttatni. Nem jelenthet akadályt a tulajdon – más tulajdonra – sem, mert annak védelme nem alkotmányos érték.

A jövődőlést szintén nehezíti, hogy a növekedési tényezők összegzésébe bezavarhat az önkénygazdaság sajátos működési rendje.

Magyarország fejlődési esélyei középtávon azon is múlnak, hogy

az Orbán-kormány folytatja-e a kirajzolódó, államkapitalizmusba hajló modell felépítését, illetve hogy a nemzetközi környezet elfogadja-e azt.

Ami a modellépítési buzgalmat illeti, a választásokhoz közeledve – mintha valamiféle kapuzárás pánik venne erőt rajta – Orbán Viktor kormánya egyre mohóbban törekszik az állami befolyás és tulajdonlás növelésére a stratégiai fontosságúnak minősített területeken, valamint klientúrája megerősítésére. A gazdasági berendezkedésben nem az okozott érdemi változást, hogy egy-két multi helyére állami tulajdonú bankok és magyar cégek léptek be, hanem az, hogy ebben az új rendben a kormány bármelyik piacot kénye-kedve szerint átszabja, megváltoztathatja az erőviszonyokat, és az egyre tovább nyújtózkodó államot nyílt uralmi céljai szolgálataiba állítja.

Ezt eddig a civilizált nyugati világ nem vette be. Leértékelte Magyarországot. Pontosabban a magyar kormányt.

Leértékeltek a magyar állampapírokat a hitelminősítők, bővliba vágták őket. Hiába várta a magyar kormányfő már 2010 decemberében, hogy a leminősítéseket felmínősítések fogják követni, ez nem következett be.¹⁸

Leértékeltek és leértékelik a forintot a pénzpiacok. Leértékelte Magyarország versenyképességét a davosi Világgazdasági Fórum,¹⁹ soha korábban nem látott mélységbe taszítva a ranglistán. Leértékelte az International Institute for Management Development, az IMD, Svájc vezető üzleti főiskolája, amely speciel még Ukrajnát is elének helyezte.²⁰ Leértékelte a magyar üzleti környezetet a Világbank iránymutató Doing Business kiadványa.²¹ Még lejjebb vitte, a

vert mezőnybe – 189 ország közül a 124. helyre – sorolta Magyarországot az adó-versenyképességi rangsorban a PwC.²² Emlékeztetőül: a Széll Kálmán-terv egyik célja az volt, hogy itt javuljon a leggyorsabban a versenyképesség. Azt persze nem jelölte meg, hogy mihez képest.

Leértékelte Magyarországot a Freedom House, mert a sajtó csak részben szabad.²³ Hasonlóképpen vélekedik a Riporterek Határok Nélkül elnevezésű nemzetközi szervezet, amelyik a 2012-es 40., illetve a 2013-as 56. helyről a 64. helyre sorolta vissza Magyarországot²⁴, megjegyezve, Orbán Viktor kormánya azt a benyomást kelti, hogy lemond az európai értékekről. Rontott Magyarország megítélésén a Bertelsmann Alapítvány elemzése is. A tanulmány egyebek mellett megjegyzi, hogy a kormány a korábbi független és időnként hatékonyan működő intézményeket egy sor gyenge és tőle függő pseudo-intézményre cserélte, a fékek és ellensúlyok fenntartása helyett túlzott centralizációt hajtott végre, demokratikus viták helyett demagóg kommunikációt folytat, mindent összevetve, a Fidesz a gazdaság gyengéit demokratikus deficitbe fordította át. A párt nemcsak a politikai hatalmat vette át, uralja a gazdaságot, a társadalmat és a kultúrát is. A tanulmány külön is felrója Horthy Miklós kultuszának ápolását.²⁵

Magyarország nemzetközi sajtója katasztrofális. Nagykövetei főállású sajtólevelezők lettek.

Aki azon tűnődik, hogy érdemes lenne Magyarországon beruházni, mert olcsó a munkaerő, jó az infrastruktúra, és egész szép kis kedvezményeket lehet kialakítani, annak túl kell tennie magát ezen a megítélésen. Aki pedig már itt van, alkalmazkodik az új szabályokhoz, igyekszik a kormány és személye-

sen a kormányfő kegyeit keresni. Csaknem úgy, mint egykor a centralizált tervgazdaságban, amikor külön tanfolyamokon okosodtak a nyugati cégvezetők, hogyan kell a szocialistának nevezett államokban üzletelni, melyek a megkerülhetetlen, érdemi döntési szintek, vagy éppen kit kell megkenni.

A potenciális növekedés az új rend működésén is múlik.

A magyar adórendszer szétesett, torz, aránytalan. Még ezen is lehet rontani: Matolcsy György ötkulcsos általános forgalmi adót képzelt el, Orbán Viktor pedig kilencszázalékos személyi jövedelemadót. A piaci folyamatokat dezintegráció jellemzi, az üzleti élet szereplőit barátokra és ellenségekre osztotta fel a kormány. Néhány ellenség idővel stratégiai partnerré lépett elő, a barátok bármikor lecsúszhatnak. A stratégiai érdek mindent felülír, és bármelyik pillanatban bármilyen stratégiai érdek lehet. Nincs érdemi versenyszabályozás, kartelltilalom, az állam önmagát a szabályok fölé helyezi. Van viszont trafikmutyi, földmutyi, közbeszerzési mutyi, titkosított pályázatokkal.

És félelem. A honi vállalkozói kör szemlátomást tisztában van vele, miképp kamatozik a kapcsolat a kormányzat legfelső köreivel, tart a kormányfőtől, önként és dalolva követi hóbortjait. Beszáll a sportfinanszírozásába, ha kell, stadiont épít, ha arra kéri, megvonja támogatását a kritikus fórumoktól, nem hirdet ellenzékinek titulált médiumokban. A pesti folklór szerint megfogadta az intelmet: ha az ellenzéket segíti, a kertkapuig sem jut. Megszűnt az üzleti szolidaritás, a befolyásos vállalkozók szótlanul tűrik az egyes részpiacok állami újraosztását, és csodálkoznak, ha ők kerülnek sorra. A kamarákban, érdekvédelmi szervezetekben

kormánypárti hatalomátvétel folyik. Álcivil szervezetek támogatják a miniszterelnök függetlenségi harcát. Megszűnőben a társadalmi szolidaritás is, a tehetős emberek többsége, kiváltságait féltve, tudomásul veszi százezrek lecsúszását, elszegényedését. Ha jótékonykodnak is, a növekvő jövedelemkülönbségek ellen kevesen emelnek szót. Pedig a szociális ügyek értői egyre vészjóslóbban tudatják, hogy a helyzet hovatovább tűrhetetlen.²⁶

Aztán volna még itt egy-két eldöntetlen kérdés. Egy következő kormány folytatja-e Magyarország kitelepítését – politikai értelemben – a Nyugat perifériájából a Kelet peremvidékére? Vagy visszafordul, és irányt vesz az Európai Unió centruma felé? Ha igen, vele tartanak-e a felbőszített százezrek, akik önfeledten tüntettek a gyarmatosítók ellen, vagy szó szerint keresztbe fekszenek? És fordítva: Európa vezetői és intézményei meddig tűrik el értékeik megvetését?

Akad, aki már most sem tűrné. Az Európai Parlament a minap felszólította az Európai Bizottságot, haladéktalanul hozzon létre egy új

rendszert és hozzá megfelelő mechanizmust annak folyamatos vizsgálatára, hogy a tagállamok tartják-e magukat az EU értékeihez, és jogsértés esetére többféle büntetést javasolt, egyebek mellett az uniós források befagyasztását.²⁷

Kicsit későn. Mandátuma rövidesen lejár.

De Európa sem egységes. Az ajánlást 312 képviselő támogatta 244 ellenszavazat és 27 tartózkodás mellett. A májusi európai parlamenti választások alaposan felboríthatják az erőviszonyokat.

Recseg-ropog minden, kívül és belül.

Akkor mi tartja egyben ezt a ma még kiforratlan, rögtönzésekkel és rögtönzésekre épülő rendszert?

Feltehetőleg a 3p. A paternalizmus, a protekcionizmus, a populista szólamok.

Személyes válsága elől ki-ki igyekszik az állam ernyője alá húzódni, elhiszi, hogy megvédi őt a versenytől, és elalél, ha azt hallja, hogy a magyarság felívelő korszak küszöbén áll.²⁸

Már aki.

Addig, amíg.

Jegyzetek

¹ Winter forecast 2014 – EU economy: recovery gaining ground, 2014. február 25.

² „Fokozatosan szüntesse meg a szabályozott energiaárakat, eközben biztosítsa a gazdaságilag kiszolgáltatott fogyasztók hatékony védelmét. Tegyen további lépéseket a nemzeti szabályozó hatóság függetlenségének biztosítása érdekében.” A Tanács ajánlása Magyarország 2013. évi nemzeti reformprogramjáról, 2013. május 29.

³ „A Növekedési Hitelprogram új szerződésai visszafogottan alakultak 2013 végén, a program keretein belül folyósított hitelek élénkítése 2014 második negyedévével várható.” Magyar Nemzeti Bank, Hitelezési folyamatok, 2014. február.

⁴ Amorf ördögök: Fapados úrutazás, Tariska Szabolcs dalszövege. „Elj a mának, ne a mamának! / Mutass fityiszt a belvilágnak! / Költs a nőkre, legyél sportos, / Felkészült és nagyon hangos! / Elj a mának, ne a mamának! / Ments

a vízből katicákat! / Ne légy finnyás, együnk sötétet! / Keressünk a Marson közértet!”

⁵ Orbán Viktor: Az állampolgárság nem kerül pénzbe. A Hír TV-nek adott nyilatkozat összefoglalása, Fidesz.hu, 2004. november 8.

⁶ Az Államadósság-kezelő Központ havi tájékoztatói, 2010. december, 2011. december, 2012. december, 2013. december, 2014. január.

⁷ Jelentés az Országgyűlés számvevőszéki és költségvetési bizottságának a 2002–2010 közötti államadósság-növekedés okait vizsgáló albizottság tevékenységéről, 2011. július 31.

⁸ Fehér Margit: Hungary Prime Minister: Spending Cuts Are Coming, Dow Jones, 2011. január 12.

⁹ Felcsuti Péter: Zombi bankok Magyarországon, Portfolio.hu, 2011. szeptember 30.

¹⁰ Katona Tamás: A költségvetés szerkezetének átalakítása. Kézirat, 2014.

¹¹ Farkas Zoltán: Szakítópróba, HVG, 2014. január 11.

¹² Orbán Viktor beszéde a Kínai-Kelet-közép-európai Gazdasági és Üzleti Fórumon, 2011. június 25.

¹³ A kormányzati vélemény: „Újabb rekordot ért el a foglalkoztatottak száma, mivel 2013 novembere és 2014 januárja között 4 millió 30 ezer embernek volt munkája. Ez 175 ezerrel több, mint egy évvel korábban, 280 ezerrel több, mint négy éve az azonos időszakban. A munkanélküliségi ráta öt év után először 9 százalék alá, 8,9 százalékra csökkent. (...) a közfoglalkoztatottak száma egy év alatt mintegy 90 ezerrel, négy év alatt pedig mintegy 110 ezerrel emelkedett. A külföldön dolgozók száma gyakorlatilag stagnált az elmúlt egy évben, négy év alatt pedig mintegy 50 ezerrel emelkedett. Ha a 280 ezres növekményről letisztítjuk a közmunkát és a külföldön dolgozókat, akkor továbbra is állítom, hogy a versenyszféra az elmúlt négy évben több mint 130 ezres növekményt produkált.” Czomba Sándornak, a Nemzetgazdasági Minisztérium foglalkoztatáspolitikai államtitkárának sajtótájékoztatója, 2014. február 26. A nyilatkozatra kontrázva a GKI Gazdaságkutató Zrt. rögvest közzétette, hogy „a közszférában 2008, a válság kezdete óta közel 9%-kal bővült a dolgozók száma, igaz, ennek nagyobb része 2010 előtt talált megélhetést az állami intézményekben. 2010 óta ugyanis csak 1,8%-os a bővülés. (...) A létszámnövekedés tetemes részét a közfoglalkoztatottak (köz munkások) teszik ki. Ha őket kivesszük az adatokból, akkor a közszférában a növekedési ütem 2008-hoz képest 4,7%-ra szelídül, míg 2010 óta 2,1%-os csökkenés figyelhető meg. A versenyszféra – a közszférától eltérően – masszív létszámvesztő volt a vizsgált időszakban. 2008 óta a vizsgált körben csaknem 7%-kal csökkent a foglalkoztatás, de 2010 óta is csaknem 0,5%-kal.”

¹⁴ KSH: Magyarországról kivándorolt külföldön élő népesség, 2014. január, kézirat.

¹⁵ Farkas Zoltán: Menetkészültség, HVG, 2014. február 1.

¹⁶ EU Balance of Payment Assistance to Hungary, Fourth review under post-programme surveillance, 2014. február 14.

¹⁷ Technikai kivetítés (2014–2017), Költségvetési Felelősségi Intézet, 2014. január 31.

¹⁸ „Jövőre a hitelminősítők is belátják majd a nem szokványos magyar gazdaságpolitika eredményeit. Ezt mondta rigai látogatásán Orbán Viktor. A miniszterelnök azt várja, hogy a mostani leminősítések után a felminősítések jönnék majd.” RTL Híradó, 2010. december 10.

¹⁹ World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2013–2014.

²⁰ IMD World Competitiveness Rankings, 2013.

²¹ 2014 Doing Business Report.

²² Paying Taxes 2014.

²³ Freedom House, 2013 Freedom of the Press Data.

²⁴ Reporters Without Borders, World Press Freedom Index, 2014.

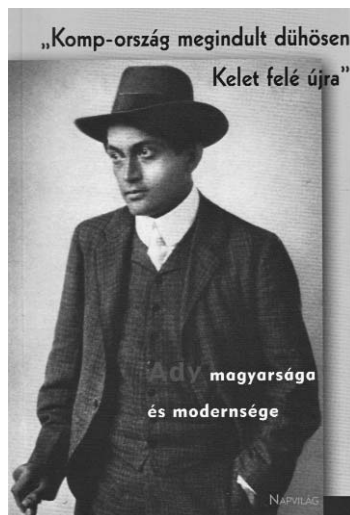
²⁵ Transformation Index BTI 2014.

²⁶ A szociális rendszer megreformálására, a szegénység elleni fellépésre két kutatócsoport tett átfogó javaslatokat. Bánfalvi István és munkatársai: 25-50-75. A LÉT – ajánlat a magyar társadalomnak, 2013. január 11., Darvas Agnes – Farkas Zsombor – Győri Péter – Kósa Eszter – Mózer Péter – Zolnay János: A szociálpolitika egyes területeire vonatkozó szakpolitikai javaslatok. Esély, 2013/6, 2014. január.

²⁷ Az Európai Parlament 2014. február 27-ei állásfoglalása az alapvető jogok helyzetéről az Európai Unióban.

²⁸ „Egy nagy, felívelő korszak küszöbén állunk.” Orbán Viktor évértékelő beszéde, Magyar Nemzet, 2014. február 17.

Szerzőink könyve

Agárdi Péter
Arató László
Erdős Virág
Ferencz Győző
Gintli Tibor
Kácsor Zsolt
Konok Péter
Kovács András Ferenc
Nyerges Gábor Ádám
Radnóti Sándor
Térey János
Tverdota György
Veres András